DOM WSPÓŁPRACY POLSKO-NIEMIECKIEJ
HAUS DER DEUTSCH-POLNISCHEN ZUSAMMENARBEIT

XXXI Seminarium Śląskie
31. Schlesienseminar

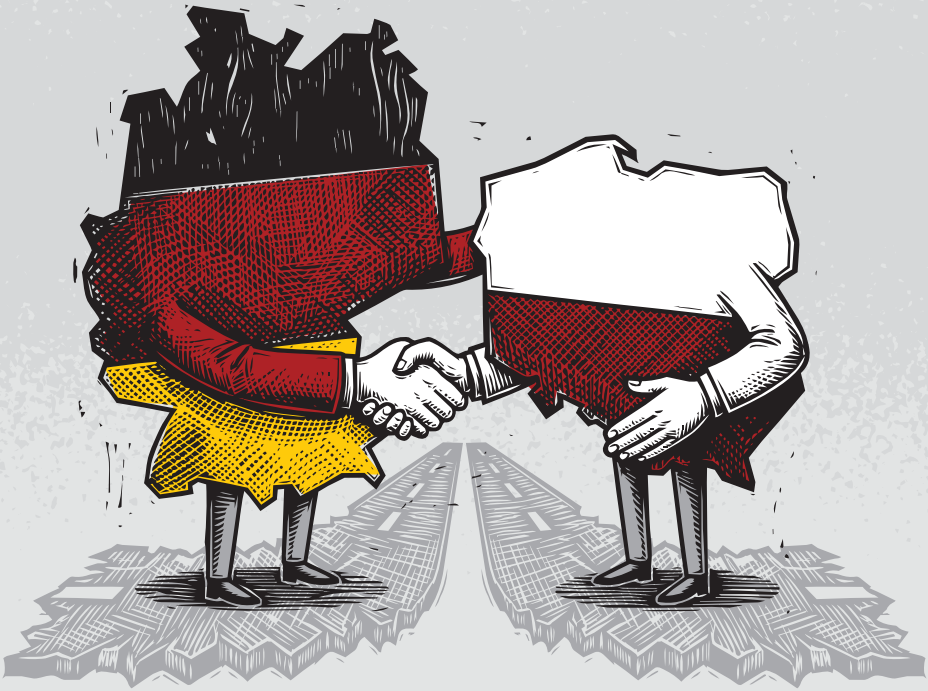

Nie przeciwko sobie, lecz wspólnie

35 lat Traktatu o dobrym sąsiedztwie:
pojednanie, zaufanie, bilans i aktualne wyzwania

Nicht gegeneinander, sondern miteinander

35 Jahre Vertrag über gute Nachbarschaft:
Versöhnung, Vertrauen, Bilanz und aktuelle Herausforderungen

27–29.10.2026 — Kamień Śląski, Opole / Groß Stein, Oppeln

4.11.2026 — Gliwice / Gleiwitz

Kontakt:
Dom Współpracy Polsko-Niemieckiej
Tel.: 77 407 95 15
E-mail: haus@haus.pl

Język konferencji:
polski, niemiecki
(tłumaczenie symultaniczne)

Termin:
27–29 października 2026 r.
4 listopada 2026 r.

Miejsce:
Zamek w Kamieniu Śląskim
ul. Parkowa 1
47-325 Kamień Śląski
Wojewódzka Biblioteka Publiczna
im. E. Smołki w Opolu
ul. Piastowska 18-19-20
45-081 Opole
Biblioteka Politechniki Śląskiej
w Gliwicach
ul. Kaszubska 23
44-100 Gliwice

Opiekun naukowy:
Prof. Krzysztof Ruchniewicz
Ruhr-Universität Bochum –
Uniwersytet Wrocławski

Koordynacja:
Irena Machura

Kontakt:
Haus der Deutsch-Polnischen Zusammenarbeit
Tel.: 77 407 95 15
E-mail: haus@haus.pl

Konferenzsprachen:
Polnisch, Deutsch
(Simultanübersetzung)

Termin:
27. bis 29. Oktober 2026
4. November 2026

Ort:
Schloss Groß Stein
ul. Parkowa 1
47-325 Kamień Śląski
Woiwodschaftsbibliothek in Oppeln
ul. Piastowska 18-19-20
45-081 Opole
Bibliothek der Schlesischen Technischen Universität in Gleiwitz
ul. Kaszubska 23
44-100 Gliwice

Wissenschaftliche Leitung:
Prof. Krzysztof Ruchniewicz
Ruhr-Universität Bochum –
Uniwersytet Wrocławski

Koordination:
Irena Machura

XXXI Seminarium Śląskie

PROGRAM

Nie przeciwko sobie, lecz wspólnie.
35 lat Traktatu o dobrym sąsiedztwie:
pojednanie, zaufanie, bilans i aktualne wyzwania
27–29 października 2026 r., Kamień Śląski, Opole
4 listopada 2026 r., Gliwice

31. Schlesienseminar

PROGRAMM

Nicht gegeneinander, sondern miteinander.
35 Jahre Vertrag über gute Nachbarschaft: Versöhnung,
Vertrauen, Bilanz und aktuelle Herausforderungen
27.–29. Oktober 2026, Gross Stein, Oppeln
4. November 2026, Gleiwitz

27.10.2026 r. (wtorek)

DZIEŃ I – Kamień Śląski

15:00–15:30	**Rejestracja uczestników**
15:30–15:45	**Otwarcie XXXI Seminarium Śląskiego** **Ryszard Galla** *prezes Domu Współpracy Polsko-Niemieckiej*
15:45–16:30	**Wykład wprowadzający** **Prof. Krzysztof Ruchniewicz** *Ruhr-Universität Bochum – Uniwersytet Wrocławski* Traktat, który zmienił Europę? Polska i Niemcy po 1989 roku.
16:30–17:00	**Przerwa kawowa**
17:00–19:00	**PANEL OTWIERAJĄCY** **TRAKTAT:** **BILANS Z PUNKTU WIDZENIA OBECNYCH WYZWAŃ** 35. rocznica podpisania Traktatu między Rzecząpospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy jest okazją do ponownego spojrzenia na polityczne i prawne fundamenty współczesnych stosunków polsko-niemieckich. Traktat z 17 czerwca 1991 roku powstawał w szczególnym momencie historycznym – po zjednoczeniu Niemiec, demokratycznej transformacji w Polsce i uregulowaniu kwestii granicy polsko-niemieckiej – i wyznaczył ramy współpracy obu państw na kolejne dekady.

Panel będzie próbą bilansu tego procesu z perspektywy osób, które uczestniczyły w kształtowaniu nowych stosunków polsko-niemieckich, oraz badaczy zajmujących się ich prawnymi i politycznymi podstawami. Dyskusja obejmie znaczenie Traktatu dla przezwyciężenia wcześniejszych problemów statusowych, jego rolę w budowaniu wzajemnego zaufania oraz trwałość przyjętych wówczas rozwiązań. Ważnym punktem rozmowy będzie również pytanie, które z założeń roku 1991 zachowują aktualność w zmienionych realiach politycznych i geopolitycznych roku 2026.

Moderacja: Prof. Krzysztof Ruchniewicz

Prof. Jerzy Sułek
politolog i dyplomata, główny negocjator polsko-niemieckiego Traktatu o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy z 1991 r.
Traktat w sferze politycznej – bilans po 35 latach.

Prof. Witold Góralski
prawnik i dyplomata, ówcześnie w Ambasadzie polskiej w Bonn
Przezwyciężenie problemów statusowych w stosunkach polsko-niemieckich – pozycje prawne RFN, granica, roszczenia.

Prof. Jan Barcz
prawnik i dyplomata, członek zespołu negocjującego traktaty polsko-niemieckie z lat 1990–1991
Podstawy traktatowe stosunków polsko-niemieckich – od „dużego" Traktatu do współczesności.

Prof. dr hab. Klaus Ziemer
niemiecki politolog i historyk, specjalista w zakresie współczesnej historii Polski, stosunków polsko-niemieckich oraz przemian politycznych w Europie Środkowo-Wschodniej.
35 lat polsko-niemieckiego sąsiedztwa z perspektywy Niemiec.

19:00–19:30 **PROGRAM WIECZORNY**

Wernisaż wystawy
„Nie przeciwko sobie, lecz wspólnie. 35 lat Traktatu dobrosąsiedzkiego"

Wprowadzenie: Prof. Jerzy Sułek

Wystawa przypomina drogę, która doprowadziła Polskę i Niemcy od doświadczenia wojny, podziału i wzajemnej nieufności do podpisania 17 czerwca 1991 roku Traktatu o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy. Pokazuje najważniejsze etapy procesu zbliżenia i pojednania oraz rozwój współpracy politycznej i społecznej w kolejnych dekadach. Traktat przedstawiony zostaje nie tylko jako dokument regulujący relacje między państwami, lecz także jako podstawa rozwoju kontaktów między społeczeństwami, regionami i instytucjami oraz ochrony praw mniejszości. W 35. rocznicę jego podpisania wystawa skłania również do pytania o znaczenie tego dziedzictwa dla współczesnych stosunków polsko-niemieckich.

Od 19:30 **Poczęstunek**

WYDARZENIA TOWARZYSZĄCE

09:30–11:00 **„Traktat 2041. Jakiego polsko-niemieckiego sąsiedztwa chce młode pokolenie?”** – warsztat dla młodzieży (dla grup zorganizowanych)

Prowadzenie: Magdalena Beztroska, Wiktoria Pilińska

Miejsce: Centrum Młodzieży Mniejszości Niemieckiej, ul. Krupnicza 15, Opole

35 lat po podpisaniu Traktatu o dobrym sąsiedztwie głos zabiera pokolenie, które dorastało już w rzeczywistości otwartych granic i wspólnej Europy. Co dla młodych ludzi oznaczają dziś polsko-niemieckie sąsiedztwo, pojednanie i współpraca? Jakie wyzwania i oczekiwania będą kształtować relacje obu społeczeństw w kolejnych dekadach?

Podczas interaktywnego warsztatu uczestnicy spojrzą na Traktat z 1991 roku z perspektywy własnych doświadczeń i potrzeb. Pracując w grupach, zastanowią się, jakie kwestie powinny znaleźć się w polsko-niemieckiej agendzie przyszłości – od edukacji, języka i wymiany młodzieży, przez kulturę i ochronę klimatu, po bezpieczeństwo i współpracę europejską.

Efektem spotkania będzie opracowany wspólnie „Młodzieżowy Traktat 2041” – katalog postulatów i propozycji młodego pokolenia dotyczących przyszłości polsko-niemieckiego sąsiedztwa. Najważniejsze wnioski zostaną zaprezentowane podczas debaty organizowanej we współpracy z Fundacją im. Friedricha Eberta, włączając głos młodzieży do dyskusji o przyszłości stosunków polsko-niemieckich.

28.10.2026 r. (środa)

DZIEŃ II – Opole, Wojewódzka Biblioteka Publiczna

13:00–15:00

PANEL I

PERSPEKTYWA: ROZWÓJ STOSUNKÓW DWUSTRONNYCH I WSPÓŁPRACY W EUROPIE

Traktat z 1991 roku został zawarty w momencie, gdy Polska dopiero rozpoczynała drogę do struktur euroatlantyckich, a kształt przyszłego ładu europejskiego pozostawał otwarty. Po 35 latach Polska i Niemcy są członkami Unii Europejskiej i NATO, a ich wzajemne relacje są częścią znacznie szerszej sieci europejskich współzależności. Jednocześnie warunki, w których funkcjonują oba państwa, uległy zasadniczej zmianie.

Panel będzie poświęcony miejscu stosunków polsko-niemieckich we współczesnej Europie. Punktem wyjścia będą doświadczenia wspólnego członkostwa w UE, zmieniający się układ sił w Europie oraz konsekwencje rosyjskiej wojny przeciwko Ukrainie. Szczególna uwaga zostanie poświęcona współpracy Polski, Niemiec i Ukrainy, odpowiedzialności Warszawy i Berlina za bezpieczeństwo europejskie oraz możliwościom odbudowy i dalszego rozwoju współpracy bilateralnej. Dyskusja ma prowadzić od bilansu dotychczasowych relacji do pytania o ich przyszłość: jakie interesy, cele i konkretne obszary współpracy mogą dziś łączyć Polskę i Niemcy?

Moderacja: Prof. Jan Barcz

Amb. dr hab. Marek Grela

dyplomata, ekonomista i ekspert ds. integracji europejskiej. Były wiceminister spraw zagranicznych oraz Stały Przedstawiciel RP przy Unii Europejskiej (2002–2006)

Polska i Niemcy w Unii Europejskiej.

Prof. Jerzy Kranz
prawnik, dyplomata, były Ambasador RP w Republice Federalnej Niemiec
Wina i odpowiedzialność – refleksja na tle relacji międzynarodowych.

Amb. Piotr Ogrodziński
dyplomata, były ambasador RP w Kanadzie, były dyrektor Departamentu Ameryki MSZ
Polska i Niemcy wobec nowych wyzwań bezpieczeństwa europejskiego.

Prof. Jan C. Behrends
historyk, profesor Europejskiego Uniwersytetu Viadrina we Frankfurcie nad Odrą oraz pracownik naukowy Leibniz-Zentrum für Zeithistorische Forschung (ZZF) w Poczdamie
Miejsce relacji z Polską na tle stosunków Niemiec z ich sąsiadami po 1989/90 r.

15:00–15:30 **Przerwa kawowa**

15:30–17:30 **PANEL II**

MNIEJSZOŚCI WOBEC NOWYCH WYZWAŃ: POPULIZMU, NACJONALIZMU i KSENOFOBII

Jednym z istotnych osiągnięć Traktatu z 1991 roku było stworzenie ram dla ochrony praw mniejszości niemieckiej w Polsce oraz osób w Niemczech posiadających polskie pochodzenie lub związanych z polskim językiem, kulturą i tradycją. W kolejnych dekadach mniejszość niemiecka stała się nie tylko beneficjentem procesu polsko-niemieckiego pojednania, lecz także jednym z jego uczestników.

Po 35 latach zmieniły się jednak zarówno same społeczności, jak i warunki, w których funkcjonują. Zmiana pokoleniowa, migracje, nowe modele tożsamości, polaryzacja debaty publicznej oraz wzrost znaczenia ruchów radykalnych stawiają przed mniejszościami nowe pytania. Panel będzie poświęcony doświadczeniom mniejszości niemieckiej w Polsce, zmianom zachodzącym w niemieckim społeczeństwie i polityce, konsekwencjom migracji z Ukrainy oraz relacjom mniejszości niemieckiej z polską społecznością w RFN. Uczestnicy zastanowią się również, czy tradycyjna rola mniejszości jako „pomostu" między społeczeństwami zachowuje dziś znaczenie i jak może wyglądać w przyszłości.

Moderacja: Krzysztof Ogiolda

Rafał Bartek
przewodniczący Związku Niemieckich Stowarzyszeń Społeczno-Kulturalnych w Polsce (VdG)
Doświadczenia mniejszości niemieckiej w Polsce po 2015 roku.

Michał Kokot
„Gazeta Wyborcza", korespondent w Niemczech
Zmiany polityczne w Niemczech a perspektywa mniejszości – wobec wzrostu znaczenia ruchów radykalnych.

dr Marek Mazurkiewicz
politolog i niemcoznawca, adiunkt w Instytucie Nauk o Polityce i Administracji Uniwersytetu Opolskiego oraz pracownik naukowy Instytutu Śląskiego w Opolu
Mniejszość a problemy migracyjne.

Bernard Gaida
pełnomocnik VdG ds. współpracy międzynarodowej; były przewodniczący VdG i Grupy Roboczej Mniejszości Niemieckich (AGDM)
Starania o europeizację problematyki mniejszościowej wobec narastających zjawisk populizmu, nacjonalizmu i ksenofobii.

17:30–18:00 **Przerwa**

18:00–19:30 **SPOTKANIE WIECZORNE**

CO PO TRAKTACIE? POLSKO-NIEMIECKIE RELACJE W POSZUKIWANIU NOWEJ FORMUŁY – SPOTKANIE DYSKUSYJNE WE WSPÓŁPRACY Z FUNDACJĄ FRIEDRICHA EBERTA

Traktat z 1991 roku stworzył ramy polsko-niemieckiego pojednania i współpracy. Po 35 latach oba państwa funkcjonują jednak w zupełnie innych realiach – jako członkowie UE i NATO, w warunkach zmieniającego się ładu europejskiego, nowych wyzwań bezpieczeństwa i wojny Rosji przeciwko Ukrainie.

Czy dotychczasowa formuła polsko-niemieckich relacji nadal odpowiada dzisiejszym potrzebom? Co pozostaje ich trwałym fundamentem, a co wymaga przedefiniowania? Dyskusja będzie próbą odpowiedzi na pytanie, jakie interesy, cele i obszary współpracy mogą stać się podstawą nowej agendy polsko-niemieckiej na kolejne lata.

Moderacja: Marta Zawilska-Florczuk
koordynatorka programu, Friedrich-Ebert-Stiftung, Przedstawicielstwo w Polsce; ekspertka ds. Niemiec i stosunków międzynarodowych

Lidia Gibadło
analityczka ds. polityki zagranicznej i europejskiej RFN w Zespole Niemiec i Europy Północnej OSW. W latach 2018–2021 analityczka ds. Niemiec w programie Trójkąt Weimarski Polskiego Instytutu Spraw Międzynarodowych

dr Tomasz Morozowski
politolog i analityk, pracownik Instytutu Zachodniego w Poznaniu. W swoich badaniach zajmuje się współczesnymi Niemcami, stosunkami polsko-niemieckimi oraz polityką zagraniczną i europejską RFN

PROGRAM TOWARZYSZĄCY

14:30 **Spacer pt.: „Opole/Oppeln – miasto, którego nie ma?” Spacer z dawną fotografią przez polsko-niemiecką historię miasta**

Prowadzenie: Aneta Lissy-Kluczny

Format 90–120 minut, spacer w języku polskim i niemieckim, obowiązują zapisy

Opole to miasto, w którego przestrzeni przenikają się polskie, niemieckie i śląskie historie. Zmieniały się granice, nazwy ulic, mieszkańcy i języki, a wraz z nimi sposób postrzegania i opowiadania o mieście. Wiele śladów dawnego Oppeln pozostaje jednak obecnych w jego architekturze, układzie urbanistycznym i codziennym krajobrazie.

Podczas spaceru uczestnicy odkryją mniej oczywiste oblicze Opola, konfrontując dawne fotografie i pocztówki ze współczesnym wyglądem miasta. Przyjrzą się miejscom, które przetrwały historyczne przemiany, oraz tym, które zniknęły lub zyskały nowe znaczenie. Spacer stanie się okazją do rozmowy o wielokulturowym dziedzictwie miasta, pamięci jego dawnych i obecnych mieszkańców oraz o tym, jak historia polsko-niemieckiego sąsiedztwa zapisana jest w przestrzeni miejskiej.

Czy miasto może mieć więcej niż jedną pamięć? I co dawne Oppeln mówi nam o współczesnym Opolu? Wspólne odkrywanie miejskich śladów przeszłości pozwoli spojrzeć na historię nie tylko przez pryzmat wielkich wydarzeń i traktatów, lecz także codziennych doświadczeń ludzi, którzy przez pokolenia tworzyli to miejsce.

29.10.2026 r. (czwartek)

DZIEŃ III – Opole, Wojewódzka Biblioteka Publiczna

13:00–15:00

PANEL III

BILANS PROCESU POJEDNANIA? KATALOG NOWYCH WYZWAŃ DLA POLSKO-NIEMIECKIEGO SĄSIEDZTWA

Polsko-niemieckie pojednanie nie było wyłącznie rezultatem decyzji rządów i podpisanych umów. Jego fundamenty powstawały przez dziesięciolecia dzięki zaangażowaniu Kościołów, środowisk intelektualnych, organizacji społecznych, samorządów, szkół, mniejszości oraz konkretnych osób podejmujących dialog ponad granicami. Traktat z 1991 roku stworzył dla wielu z tych działań nowe warunki instytucjonalne.

35 lat później zasadne jest jednak pytanie nie tylko o osiągnięcia tego procesu, ale również o jego trwałość. Zmiana pokoleniowa sprawia, że doświadczenia wojny i powojennego podziału Europy przestają być częścią osobistej pamięci większości społeczeństwa. Jednocześnie historia ponownie staje się przedmiotem sporów politycznych, a wzrost znaczenia nacjonalizmu, populizmu i społecznej polaryzacji może wpływać na sposób postrzegania sąsiada.

Panel połączy perspektywę historyczną, społeczną, psychologiczną i polityczną. Uczestnicy zastanowią się, czy pojednanie jest trwałym osiągnięciem, czy procesem wymagającym ciągłego odnawiania, jak reagować na polityczną instrumentalizację historii, jaką rolę mogą dziś odgrywać instytucje społeczeństwa obywatelskiego oraz czy Polska i Niemcy potrzebują nowej wspólnej agendy na kolejne 10–20 lat.

Moderacja: dr hab. Joanna Kulska
Uniwersytet Opolski

dr Jacek Stawiski
redaktor naczelny „Tygodnika Powszechnego", historyk i publicysta
Czy pojednanie nastąpiło? W cieniu wielkiej historii – Kościoły wobec dzisiejszych wyzwań.

Prof. Violetta Julkowska
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu; współprzewodnicząca Wspólnej Polsko-Niemieckiej Komisji Podręcznikowej
Jak reagować na ponowne wykorzystywanie historii w bieżących sporach politycznych?

Michał Czapliński
współtwórca Fundacji „Krzyżowa" dla Porozumienia Europejskiego, członek Rady Honorowej Fundacji
Jaką rolę mają dziś mniejszości, samorządy, szkoły, organizacje społeczne i Kościoły?

dr Kazimierz Wóycicki tbc
historyk, politolog, publicysta i dziennikarz, specjalista w zakresie stosunków polsko-niemieckich, polityki pamięci oraz relacji Polski z jej wschodnimi sąsiadami
Czy potrzebujemy nowej agendy polsko-niemieckiej na następne 10–20 lat?

15:00–15:30 **Przerwa kawowa**

15:30–17:00 **ROZMOWA KOŃCOWA Z EUGENIUSZEM SMOLAREM**

Moderacja: Prof. Krzysztof Ruchniewicz

„Trumpizm a Europa: W poszukiwaniu źródeł bezpieczeństwa i rozwoju"
Zmiany zachodzące w polityce Stanów Zjednoczonych, rosnąca rywalizacja mocarstw oraz wojna Rosji przeciwko Ukrainie stawiają Europę wobec pytań o jej bezpieczeństwo, samodzielność i zdolność do rozwoju. Czy dotychczasowy model relacji transatlantyckich pozostaje trwałym fundamentem europejskiego bezpieczeństwa? Jak w nowej rzeczywistości powinny odnaleźć się Polska i Niemcy?

Rozmowa z Eugeniuszem Smolarem będzie próbą spojrzenia na przyszłość Europy w zmieniającym się porządku międzynarodowym oraz refleksją nad tym, gdzie Europa powinna dziś szukać źródeł swojej siły, bezpieczeństwa i rozwoju.

Eugeniusz Smolar jest autorem ostatnio opublikowanej książki dostępnej bezpłatnie pod adresem: Eugeniusz-Smolar_Chaos-bezsojuszu_Polska-i-Europa-wobec-rumowiska-starego-swiata.pdf

DZIEŃ GLIWICKI
XXXI SEMINARIUM ŚLĄSKIEGO

„Jak opowiadać wspólną historię? Kultura, pamięć i dobre sąsiedztwo na Śląsku"

4 listopada, Biblioteka Politechniki Śląskiej, Gliwice
35. rocznica podpisania polsko-niemieckiego Traktatu o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy skłania do refleksji nad tym, jak porozumienie między państwami przekłada się na relacje między ludźmi. Na Śląsku pytanie to łączy się z wielokulturowym dziedzictwem regionu, historiami rodzinnymi oraz pamięcią wydarzeń, które do dziś wpływają na poczucie tożsamości jego mieszkańców.

Dzień Gliwicki XXXI Seminarium Śląskiego będzie przestrzenią rozmowy o tym , jak przedstawić tę złożoną przeszłość i słuchać różnych opowieści o regionie. Przyjrzymy się roli teatru, muzeów i literatury w przywracaniu pamięci oraz zastanowimy się, jak edukacja historyczna może pomagać w budowaniu porozumienia. Czy wspólna historia musi oznaczać jedną opowieść? Jak uwzględniać odmienne doświadczenia, zachowując odpowiedzialność za fakty i wrażliwość na losy ludzi?

Spotkanie połączy perspektywy twórców kultury, badaczy i osób zaangażowanych w pracę z pamięcią. Jego filmowym dopełnieniem będzie pokaz „Coffe in Berlin" w kinie Roma w Zabrzu.

11:00–11:30 **Rejestracja uczestników**

11:30–11:45 **Otwarcie Dnia Gliwickiego XXXI Seminarium Śląskiego**

11:45–12:30 **Wykład wprowadzający**

dr Marek Mazurkiewicz tbc
politolog i niemcoznawca, adiunkt w Instytucie Nauk o Polityce i Administracji Uniwersytetu Opolskiego oraz pracownik Instytutu Śląskiego w Opolu
„Od pojednania do dobrego sąsiedztwa. Historia, pamięć i dialog polsko-niemiecki"

12:30–14:00 **Spotkanie na temat: „Jak kultura opowiada o wielokulturowym Śląsku?"**

Teatr, muzeum i literatura nadają przeszłości formę, dzięki której możemy ją poznawać, przeżywać i o niej rozmawiać. Jak opowiadają o regionie, którego mieszkańcy mają różne korzenie, języki i doświadczenia? Które historie trafiają na scenę, do wystaw i książek, a które wciąż czekają na wysłuchanie?

Rozmowa będzie dotyczyć sposobów przedstawiania wielokulturowego dziedzictwa Śląska oraz odpowiedzialności osób, które tworzą jego publiczny obraz. Przyjrzyjmy się relacji między pamięcią rodzinną a opowieścią instytucji kultury, obecności doświadczeń kobiet i codziennego życia mieszkańców oraz możliwościom, jakie kultura daje w poznawaniu innych i budowaniu dobrego sąsiedztwa.

Moderacja: Krzysztof Ogiolda

Leszek Jodliński
historyk sztuki i muzeolog, dyrektor Muzeum w Gliwicach, współautor wystaw i projektów poświęconych dziedzictwu kulturowemu

Prof. dr hab. Przemysław Wiszewski tbc
historyk, profesor Uniwersytetu Wrocławskiego, specjalizuje się w historii średniowiecza, dziejach Śląska oraz badaniach nad tożsamością zbiorową i funkcjonowaniem społeczności wielokulturowych

Dr Karolina Pospiszil
literaturoznawczyni i tłumaczka z języka czeskiego, adiunktka w Instytucie Literaturoznawstwa Uniwersytetu Śląskiego. Zajmuje się literaturą pogranicza oraz twórczością wspólnot regionalnych i mniejszości. Autorka książki „Swojskość i utrata. Obrazy Górnego Śląska w literaturze polskiej i czeskiej po 1989 roku".

14:00–14:30 **Przerwa kawowa**

14:30–16:00

Spotkanie na temat: „Jak rozmawiać o trudnej historii, żeby budować porozumienie?”

Na Śląsku pamięć rodzinna nie zawsze pokrywa się z historią poznawaną w szkole czy obecną w debacie publicznej. Wojna, zmiany granic, migracje i powojenne represje pozostawiły różne doświadczenia, przemilczenia i pytania przekazywane kolejnym pokoleniom. Jak tworzyć przestrzeń, w której można o nich mówić i wzajemnie się słuchać?

Uczestnicy spotkania zastanowią się, jak łączyć rzetelną wiedzę historyczną z szacunkiem dla osobistych świadectw. Porozmawiają o edukacji, upamiętnianiu i dialogu polsko-niemieckim, a także o miejscu pamięci mniejszości niemieckiej w opowieści o regionie. Ważnym pytaniem będzie to, czy porozumienie wymaga zgodności ocen, czy może opierać się również na rozumieniu różnic.

Moderacja: Józef Krzyk
dziennikarz i historyk, koordynator portalu dzieje.pl

Larysa Michalska
edukatorka i koordynatorka projektów w Fundacji Humanity in Action Polska, w swojej działalności zajmuje się tożsamością, historią i kulturą żydowską, dziedzictwem kulturowym oraz trudną pamięcią

Prof. Robert Traba
historyk, politolog i działacz społeczny, profesor w Instytucie Studiów Politycznych Polskiej Akademii Nauk, badacz pamięci społecznej i relacji polsko-niemieckich, założyciel Centrum Badań Historycznych PAN w Berlinie i wieloletni współprzewodniczący Wspólnej Polsko-Niemieckiej Komisji Podręcznikowej

Bernard Gaida tbc
działacz mniejszości niemieckiej, były przewodniczący Związku Niemieckich Stowarzyszeń Społeczno-Kulturalnych w Polsce oraz były rzecznik Grupy Roboczej Mniejszości Niemieckich w FUEN, w działalności społecznej i publicystyce podejmuje kwestie niemieckiej tożsamości, języka oraz przekazywania pamięci między pokoleniami.

WYDARZENIA TOWARZYSZĄCE

Po rozmowach o kulturze i trudnej historii zapraszamy na Coffee in Berlin – opowieść o przypadkowych spotkaniach w dzisiejszym mieście. Jedno z nich przypomina, że przeszłość pozostaje obecna w pamięci ludzi, których mijamy na co dzień.

18:00 **Kino ROMA w Zabrzu Projekcja filmu pt.: „Coffe in Berlin“**

Wystawa „Nie przeciwko sobie, lecz wspólnie” – 35 lat Traktatu dobrosąsiedzkiego

Wystawa przygotowana przez Dom Współpracy Polsko-Niemieckiej zaprasza do refleksji nad znaczeniem polsko-niemieckiego Traktatu o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy oraz przemianami wzajemnych relacji w ciągu ostatnich 35 lat. Rocznicowa perspektywa pozwala spojrzeć zarówno na osiągnięcia współpracy, jak i na pytania o jej przyszłość.

Wystawa będzie prezentowana w Bibliotece Politechniki Śląskiej w dniach od 4–18.11.2026 r.

Prosimy o potwierdzenie uczestnictwa do 24 października 2026 r.
Kontakt: Dom Współpracy Polsko-Niemieckiej, tel. 77 407 9515, haus@haus.pl

27.10.2026 (Dienstag)

TAG I – Groß Stein

15:00–15:30 **Anmeldung der Teilnehmerinnen und Teilnehmer**

15:30–15:45 **Eröffnung des 31. Schlesienseminars**

Ryszard Galla
Vorstandsvorsitzender des Hauses der Deutsch-Polnischen Zusammenarbeit

15:45–16:30 **Einführungsvortrag**

Prof. Krzysztof Ruchniewicz
Ruhr-Universität Bochum / Universität Breslau
Ein Vertrag, der Europa verändert hat? Deutschland und Polen nach 1989.

16:30–17:00 **Kaffeepause**

17:00–19:00 **ERÖFFNUNGSPANEL**

DER VERTRAG: EINE BILANZ AUS DER PERSPEKTIVE HEUTIGER HERAUSFORDERUNGEN
Der 35. Jahrestag der Unterzeichnung des Vertrags zwischen der Bundesrepublik Deutschland und der Republik Polen über gute Nachbarschaft und freundschaftliche Zusammenarbeit bietet Anlass, die politischen und rechtlichen Grundlagen der heutigen deutsch-polnischen Beziehungen erneut in den Blick zu nehmen. Der am 17. Juni 1991 unterzeichnete Vertrag, der den Rahmen für die Zusammenarbeit beider Staaten in den folgenden Jahrzehnten schuf, entstand in einem besonderen historischen Moment – nach der deutschen Wiedervereinigung, dem demokratischen Wandel in Polen und der Regelung der deutsch-polnischen Grenzfrage.

Das Panel wird versuchen, diesen Prozess aus der Perspektive von Personen zu bilanzieren, die an der Gestaltung des neuen deutsch-polnischen Verhältnisses beteiligt waren, oder die sich wissenschaftlich mit den rechtlichen und politischen Grundlagen der deutsch-polnischen Beziehungen befassen. Die Diskussion widmet sich der Bedeutung des Vertrags für die Überwindung früherer Streitfragen zu Status und Anerkennung, seiner Rolle beim Aufbau des gegenseitigen Vertrauens sowie der Beständigkeit der damals getroffenen Regelungen. Ein wesentlicher Teil der Diskussion wird auch die Frage behandeln, welche Annahmen des Jahres 1991 unter den veränderten politischen und geopolitischen Bedingungen des Jahres 2026 weiterhin Bestand haben.

Moderation: Prof. Krzysztof Ruchniewicz

Prof. Jerzy Sułek
Politikwissenschaftler und Diplomat, Chefunterhändler des deutsch-polnischen Vertrags über gute Nachbarschaft und freundschaftliche Zusammenarbeit von 1991
Der Vertrag aus politischer Perspektive – eine Bilanz nach 35 Jahren.

Prof. Witold Góralski
Jurist und Diplomat, damals in der Botschaft der Republik Polen in Bonn tätig
Die Überwindung von Anerkennungsfragen und Statusproblemen in den deutsch-polnischen Beziehungen – Rechtspositionen der BRD, Grenzfragen und Ansprüche.

Prof. Jan Barcz
Jurist und Diplomat, Mitglied des Verhandlungsteams für die deutsch-polnischen Verträge der Jahre 1990–1991
Die vertraglichen Grundlagen der deutsch-polnischen Beziehungen – vom „großen“ Vertrag bis zur Gegenwart.

Prof. Dr. Klaus Ziemer
Politikwissenschaftler und Historiker, Experte für die Zeitgeschichte Polens, die deutsch-polnischen Beziehungen und die politischen Veränderungen in Mittel- und Osteuropa
35 Jahre deutsch-polnische Nachbarschaft aus der Perspektive Deutschlands.

19:00–19:30

ABENDPROGRAMM

Ausstellungseröffnung
„Nicht gegeneinander, sondern miteinander. 35 Jahre deutsch-polnischer Vertrag über gute Nachbarschaft und freundschaftliche Zusammenarbeit"

Einführung: Prof. Jerzy Sułek

Die Ausstellung zeichnet den Weg nach, den Deutschland und Polen von den Erfahrungen des Krieges, über die Teilung und das gegenseitige Misstrauen bis zur Unterzeichnung des Vertrags über gute Nachbarschaft und freundschaftliche Zusammenarbeit am 17. Juni 1991 führte. Sie stellt die wichtigsten Etappen der Annäherung und Versöhnung dar und zeigt die Entwicklung der politischen und gesellschaftlichen Zusammenarbeit in den folgenden Jahrzehnten.

Der Vertrag wird nicht nur als Dokument zur Regelung der Beziehungen zwischen den beiden Staaten präsentiert, sondern in seiner grundlegenden Rolle für den Ausbau der Kontakte zwischen den Gesellschaften, Regionen und Institutionen dargestellt sowie in seiner Bedeutung für den Schutz von Minderheitenrechten hervorgehoben. Zum 35. Jahrestag seiner Unterzeichnung regt die Ausstellung zugleich dazu an, über die Bedeutung dieses Erbes für die heutigen deutsch-polnischen Beziehungen nachzudenken.

ab 19:30

Empfang

BEGLEITVERANSTALTUNGEN

09:30–11:00 **„Vertrag 2041. Was wünscht sich die junge Generation für die Zukunft der deutsch-polnischen Nachbarschaft?"** – Workshop für Jugendliche (für angemeldete Gruppen)

Leitung: Magdalena Beztroska, Wiktoria Pilińska

Ort: Jugendzentrum der Deutschen Minderheit, ul. Krupnicza 15, Oppeln

35 Jahre nach der Unterzeichnung des Vertrags über gute Nachbarschaft und freundschaftliche Zusammenarbeit lassen wir die Generation zu Wort kommen, die bereits in einer Realität der offenen Grenzen und eines vereinigten Europas aufgewachsen ist. Was bedeuten die deutsch-polnische Nachbarschaft, Versöhnung und Zusammenarbeit für junge Menschen heute? Welche Herausforderungen und Erwartungen werden die Beziehungen zwischen beiden Gesellschaften in den kommenden Jahrzehnten prägen?
Ein interaktiver Workshop bietet jugendlichen Teilnehmenden die Möglichkeit, den Vertrag von 1991 aus der Perspektive ihrer eigenen Erfahrungen und Bedürfnisse zu betrachten. In Gruppen erarbeiten sie, welche Themen die deutsch-polnische Nachbarschaft in Zukunft verstärkt prägen sollen – von Bildung, Sprache und Jugendaustausch über Kultur und Klimaschutz bis hin zu Sicherheit und europäischer Zusammenarbeit.
Das Ergebnis des Workshops wird ein gemeinsam erarbeiteter „Jugendvertrag 2041" sein, ein Katalog mit Forderungen und Vorschlägen der jungen Generation zur Zukunft der deutsch-polnischen Beziehungen. Dieser wird im Rahmen einer gemeinsam mit der Friedrich-Ebert-Stiftung organisierten Diskussion am 28.10. dem Publikum des Schlesienseminars vorgestellt. So wird die Perspektive der Jugend strukturiert und öffentlichkeitswirksam in die Debatte über die Zukunft der deutsch-polnischen Beziehungen eingebunden.

28.10.2026 (Mittwoch)

TAG II — Oppeln, Öffentliche Woiwodschaftsbibliothek

13:00–15:00

1. PANEL

PERSPEKTIVEN: DIE ENTWICKLUNG DER BILATERALEN BEZIEHUNGEN UND DER EUROPÄISCHEN ZUSAMMENARBEIT

Der Vertrag von 1991 wurde zu einem Zeitpunkt geschlossen, als Polen gerade erst seinen Weg antrat, in die europäischen und transatlantischen Strukturen eingegliedert zu werden und die künftige Ordnung Europas noch offen war. 35 Jahre später sind Deutschland und Polen gemeinsam Mitglieder der Europäischen Union und der NATO und ihre Beziehungen sind Teil eines umfassenden Netzes europäischer Verflechtungen. Zugleich haben sich die Rahmenbedingungen, unter denen beide Staaten handeln, grundlegend verändert.

Das Panel widmet sich Fragen zur Bedeutung der deutsch-polnischen Beziehungen im heutigen Europa. Ausgangspunkte sind die Erfahrungen der gemeinsamen EU-Mitgliedschaft, die sich verändernden Machtverhältnisse in Europa und die Folgen des russischen Angriffskrieges gegen die Ukraine.

Besondere Aufmerksamkeit gilt der Zusammenarbeit zwischen Deutschland, Polen und der Ukraine; der Verantwortung Berlins und Warschaus für die europäische Sicherheit; sowie den Möglichkeiten, die bilaterale Zusammenarbeit wiederzubeleben und weiterzuentwickeln. Die Diskussion soll von einer Bilanz der bisherigen Beziehungen hin zur Frage nach ihrer Zukunft führen: Welche Interessen, Ziele und konkreten Kooperationsfelder können Deutschland und Polen heute und zukünftig miteinander verbinden?

Moderation: Prof. Jan Barcz

Botschafter Dr. Marek Grela
Diplomat, Wirtschaftswissenschaftler und Experte für europäische Integration. Er war stellvertretender polnischer Außenminister sowie Ständiger Vertreter Polens bei der Europäischen Union (2002—2006)
Polen und Deutshland in der Europäischen Union

Prof. Jerzy Kranz
Jurist, Diplomat, ehemaliger Botschafter der Republik Polen in der Bundesrepublik Deutschland
Schuld und Verantwortung – Überlegungen vor dem Hintergrund der internationalen Beziehungen.

Botschafter Piotr Ogrodziński
Diplomat, ehemaliger Botschafter der Republik Polen in Kanada und ehemaliger Direktor der Amerika-Abteilung des polnischen Außenministeriums
Deutschland und Polen angesichts neuer Herausforderungen für die europäische Sicherheit.

Prof. Jan C. Behrends
Historiker, Professor an der Europa-Universität Viadrina in Frankfurt (Oder) und wissenschaftlicher Mitarbeiter am Leibniz-Zentrum für Zeithistorische Forschung (ZZF) in Potsdam
Die Bedeutung der Beziehungen zu Polen vor dem Hintergrund der deutschen Außenbeziehungen zu den Nachbarstaaten nach 1989/90.

15:00–15:30 **Kaffeepause**

15:30–17:30 **2. PANEL**

MINDERHEITEN VOR NEUEN HERAUSFORDERUNGEN: POPULISMUS, NATIONALISMUS UND FREMDENFEINDLICHKEIT
Eine zentrale Errungenschaft des Vertrags von 1991 war die Schaffung eines Rahmens für den Schutz der Rechte der deutschen Minderheit in Polen sowie der Menschen in Deutschland, die polnischer Herkunft sind oder eine Verbindung zur polnischen Sprache, Kultur und Tradition haben. In den folgenden Jahrzehnten wurde die deutsche Minderheit nicht nur zu einer Nutznießerin des deutsch-polni-

schen Versöhnungsprozesses, sondern etablierte sich vielmehr zur aktiven Mitgestalterin der neuen Zusammenarbeit und zu einem tragenden Akteur der gutnachbarschaftlichen Beziehungen.

35 Jahre später haben sich jedoch sowohl die Minderheitengemeinschaften selbst als auch die Bedingungen, in denen sie leben, verändert. Der Generationenwechsel, Migration, neue Identitätsmodelle, die Polarisierung der öffentlichen Debatte und die zunehmende Bedeutung radikaler Bewegungen stellen Minderheiten vor neuen Herausforderungen.

Das Panel befasst sich deshalb mit den spezifischen Erfahrungen der deutschen Minderheit in Polen, mit den Veränderungen in der deutschen Gesellschaft und Politik, den Folgen der Migration aus der Ukraine sowie mit den Beziehungen zwischen der deutschen Minderheit und der polnischen Gemeinschaft in der Bundesrepublik Deutschland.

Die Diskussion wird sich außerdem der Frage widmen, ob das traditionelle Verständnis von Minderheiten als „Brücke" zwischen den Gesellschaften heute weiterhin Bestand hat und wie zukunftsfähiges Minderheitsverständnis aussehen kann.

Moderation: Krzysztof Ogiolda

Rafał Bartek
Vorsitzender des Verbandes der deutschen sozial-kulturellen Gesellschaften in Polen (VdG)
Erfahrungen der deutschen Minderheit in Polen von 2015 bis heute.

Michał Kokot
„Gazeta Wyborcza", Deutschlandkorrespondent
Politische Veränderungen in Deutschland und Minderheitenperspektiven angesichts des Bedeutungzuwachses radikaler Bewegungen.

Dr. Marek Mazurkiewicz
Politikwissenschaftler und Deutschlandexperte, wissenschaftlicher Mitarbeiter am Institut für Politik- und Verwaltungswissenschaft der Universität Oppeln sowie am Schlesischen Institut in Oppeln
Minderheiten vor migrationsbedingten Herausforderungen.

Bernard Gaida
Beauftragter des VdG für internationale Zusammenarbeit, ehemaliger Vorsitzender des VdG und der Arbeitsgemeinschaft Deutscher Minderheiten (AGDM)
Bemühungen um die Europäisierung der Minderheitenpolitik angesichts des zunehmenden Populismus, Nationalismus und der Fremdenfeindlichkeit.

17:30–18:00 **Pause**

18:00–19:30 **ABENDVERANSTALTUNG**

WAS KOMMT NACH DEM VERTRAG? AUF DER SUCHE NACH EINER NEUEN FORMEL FÜR DIE DEUTSCH-POLNISCHEN BEZIEHUNGEN – Diskussionsveranstaltung in Zusammenarbeit mit der Friedrich-Ebert-Stiftung
Der Vertrag von 1991 schuf den Rahmen für die deutsch-polnische Versöhnung und die gutnachbarschaftliche Zusammenarbeit. Nach 35 Jahren operieren beide Staaten als Mitglieder der Europäischen Union und der NATO in einer sich wandelnden europäischen Ordnung jedoch unter durchaus unterschiedlichen Bedingungen, insbesondere angesichts neuer sicherheitspolitischer Herausforderungen und des russischen Angriffskrieges gegen die Ukraine.

Entspricht die bisherige Form der deutsch-polnischen Beziehungen noch den heutigen Anforderungen? Welche Aspekte bilden weiterhin ein stabiles partnerschaftliches Fundament und wobei sind definitorische Anpassungen vonnöten? Die Diskussion soll Antwortmöglichkeiten bieten, um den zentralen Fragen nach Interessen, Zielen und Kooperationsfeldern für die Zukunft der deutsch-polnischen Beziehungen begegnen zu können.

Moderation: Marta Zawilska-Florczuk
Programmkoordinatorin der Friedrich-Ebert-Stiftung, Vertretung in Polen; Expertin für Deutschland und internationale Beziehungen

Lidia Gibadło
Analystin für die Außen- und Europapolitik der Bundesrepublik Deutschland im Team "Deutschland und Nordeuropa" des Zentrums für Oststudien (OSW). Von 2018 bis 2021 war sie Deutschlandanalystin im Weimarer-Dreieck-Programm des Polnischen Instituts für Internationale Angelegenheiten.

Dr. Tomasz Morozowski
Politikwissenschaftler und Analyst, Mitarbeiter des West-Instituts in Posen. Seine Forschungsschwerpunkte sind das zeitgenössische Deutschland, die deutsch-polnischen Beziehungen sowie die deutsche Außen- und Europapolitik.

BEGLEITPROGRAMM

14:30 **Stadtspaziergang: „Oppeln/Opole — eine Stadt, die es nicht mehr gibt?" Ein Spaziergang mit historischen Fotografien durch die deutsch-polnische Geschichte der Stadt**

Leitung: Aneta Lissy-Kluczny

Form: 90–120 Minuten, Führung in deutscher und polnischer Sprache, Anmeldung erforderlich

Oppeln ist eine Stadt, in deren Stadtraum sich deutsche, polnische und schlesische Geschichten miteinander verweben: Grenzen haben sich verschoben, Straßennamen verändert, Bewohnerinnen und Bewohner sowie Sprachen haben gewechselt – und damit auch die Art und Weise, wie die Stadt wahrgenommen und erzählt wird. Viele Spuren des früheren Oppeln sind jedoch bis heute in der Architektur, im Stadtplan und im alltäglichen Stadtbild sichtbar.

Während des Spaziergangs entdecken die Teilnehmenden die weniger bekannten Seiten Oppelns, indem sie historische Fotografien und Postkarten mit dem heutigen Erscheinungsbild der Stadt vergleichen. Sie betrachten Orte, die die historischen Veränderungen überstanden haben, ebenso wie jene, die verschwunden sind oder eine neue Bedeutung erhalten haben.

Der Spaziergang bietet Gelegenheit, über das multikulturelle Erbe der Stadt zu sprechen, die Erinnerung ihrer früheren und heutigen Bewohnerinnen und Bewohner zu entdecken sowie darüber nachzudenken, wie sich die Geschichte der deutsch-polnischen Nachbarschaft im urbanen Raum widerspiegelt.

Kann eine Stadt mehr als eine Erinnerung haben? Und was erzählt uns das vergangene Oppeln über das heutige Opole? Die gemeinsame Entdeckung historischer Spuren ermöglicht es, die Geschichte nicht nur durch die großen Ereignisse und Verträge zu betrachten, sondern auch durch die alltäglichen Erfahrungen der Menschen, die diesen Ort über Generationen hinweg geprägt haben.

29.10.2026 (Donnerstag)

TAG III – Oppeln, Öffentliche Woiwodschaftsbibliothek

13:00–15:00

3. PANEL

BILANZ DES VERSÖHNUNGSPROZESSES?
EIN KATALOG NEUER HERAUSFORDERUNGEN FÜR DIE DEUTSCH-POLNISCHE NACHBARSCHAFT

Die deutsch-polnische Versöhnung war nicht ausschließlich das Ergebnis von Regierungsentscheidungen und unterzeichneten Vereinbarungen. Vielmehr wurde ihr Grundstein über Jahrzehnte hinweg durch das Engagement der Kirchen, intellektueller Kreise, zivilgesellschaftlicher Organisationen, kommunaler Selbstverwaltungen, Schulen, Minderheiten und einzelner Menschen, die den grenzüberschreitenden Dialog suchten, gelegt. Der Vertrag von 1991 ist schließlich Ausdruck dieses langjährigen Bemühens und schuf für viele dieser Aktivitäten neue institutionelle Rahmenbedingungen.

35 Jahre später stellt sich jedoch nicht nur die Frage nach den Erfolgen dieses Prozesses, sondern auch nach seiner Beständigkeit: Durch den Generationenwechsel gehören die Kriegserfahrungen und das Alltagsleben der europäischen Nachkriegsordnung für die Mehrheit der Gesellschaft nicht mehr zur persönlichen Erinnerung. Gleichzeitig werden historische Narrative vermehrt zum Instrument politischer Auseinandersetzungen genutzt. Der zunehmende Einfluss von Nationalismen, Populismus und gesellschaftlicher Polarisierung kann dadurch die Wahrnehmung des jeweiligen Nachbarn gezielt beeinflussen.

Das Panel verbindet historische, gesellschaftliche, psychologische und politische Perspektiven. Die im Panel vertretenen Personen wer-

den darüber diskutieren, ob Versöhnung eine dauerhafte Errungenschaft ist oder eher als ein Prozess verstanden werden muss, der kontinuierlicher Erneuerung bedarf. Weitere Aspekte, die die Diskussion prägen werden, sind Fragen nach dem Umgang mit der politischen Instrumentalisierung der Geschichte, nach der heutigen Bedeutung zivilgesellschaftlicher Institutionen sowie die Frage, ob Deutschland und Polen eine neue gemeinsame Agenda für die kommenden 10 bis 20 Jahre benötigen.

Moderation: Dr. habil. Joanna Kulska
Universität Oppeln

Dr. Jacek Stawiski
Chefredakteur der Wochenzeitung „Tygodnik Powszechny", Historiker und Publizist
Ist die Versöhnung erfolgt? Im Schatten der großen Geschichte – die Kirchen vor aktuellen Herausforderungen.

Prof. Violetta Julkowska
Adam-Mickiewicz-Universität Posen; Ko-Vorsitzende der Gemeinsamen Deutsch-Polnischen Schulbuchkommission
Wie kann auf die erneute Instrumentalisierung der Geschichte in aktuellen politischen Auseinandersetzungen reagiert werden?

Michał Czapliński
Mitbegründer der „Stiftung Kreisau für Europäische Verständigung", Mitglied des Ehrenrats der Stiftung
Welche Bedeutung haben Minderheiten, kommunale Selbstverwaltungen, Schulen, zivilgesellschaftliche Organisationen und Kirchen heute?

Dr. Kazimierz Wóycicki (tbc)
Historiker, Politikwissenschaftler, Publizist und Journalist, Experte für die deutsch-polnischen Beziehungen, Erinnerungspolitik und die Beziehungen Polens zu seinen östlichen Nachbarn
Brauchen wir eine neue deutsch-polnische Agenda für die nächsten 10 bis 20 Jahre?

15:00–15:30 **Kaffeepause**

15:30–17:00

ABSCHLUSSGESPRÄCH MIT Z EUGENIUSZ SMOLAR

Moderation: Prof. Krzysztof Ruchniewicz

„Trumpismus und Europa: Auf der Suche nach den Grundlagen von Sicherheit und Entwicklung"

Die Veränderungen in der US-amerikanischen Politik, die zunehmende multipolare Rivalität zwischen den Großmächten und der russische Angriffskrieg gegen die Ukraine stellen Europa vor grundlegenden Fragen nach seiner Sicherheit, Souveränität und Entwicklungsfähigkeit. Ist das bisherige Modell der transatlantischen Beziehungen weiterhin ein tragfähiges Fundament der europäischen Sicherheit? Wie sollten sich Deutschland und Polen in der neuen Realität positionieren?

Das Gespräch mit Eugeniusz Smolar soll einen Blick auf die Zukunft Europas in einer sich wandelnden internationalen Ordnung werfen und darüber nachdenken, worin Europa heute die Grundlagen seiner Stärke, Sicherheit und Entwicklung finden könnte.

Eugeniusz Smolar ist Autor des kürzlich erschienenen Buches „Das Chaos der Bündnislosigkeit: Polen und Europa vor den Trümmern der alten Welt", das kostenlos unter folgendem Link verfügbar ist: Eugeniusz-Smolar_Chaos-bezsojuszu_Polska-i-Europa-wobec-rumowiska-starego-swiata.pdf

GLEIWITZER TAG DES 31. SCHLESIENSEMINARS

„Wie erzählen wir gemeinsame Geschichte? Kultur, Erinnerung und gute Nachbarschaft in Schlesien"

4. November 2026, Bibliothek der Schlesischen Technischen Universität, Gleiwitz

Der 35. Jahrestag der Unterzeichnung des Vertrags zwischen der Bundesrepublik Deutschland und der Republik Polen über gute Nachbarschaft und freundschaftliche Zusammenarbeit regt dazu an, darüber nachzudenken, wie sich eine solche Verständigung zwischen Staaten praktisch und nachhaltig auf die Beziehungen zwischen Menschen auswirkt. In Schlesien verbindet sich diese Frage unweigerlich mit dem multikulturellen Erbe der Region, mit den vielschichtigen Familiengeschichten und mit der Erinnerung an Ereignisse, die bis heute das Identitätsgefühl der Menschen prägen.

Der Gleiwitzer Tag des 31. Schlesienseminars bietet Raum für Gespräche darüber, wie sich diese komplexe Vergangenheit darstellen lässt und wie unterschiedliche Erzählungen über die Region Gehör finden können. Wir betrachten die Bedeutung des Kultursektors – insbesondere Theater, Museen und Literatur – bei der Wiedergewinnung von Erinnerung und fragen, wie Geschichtsbildung zum Aufbau von gegenseitigem Verständnis beitragen kann.

Bedarf die gemeinsame Geschichte zwangsläufig einer gemeinsamen Erzählung? Wie lassen sich unterschiedliche Erfahrungen berücksichtigen und zugleich Sensibilität für die Schicksale der Menschen sowie die Verantwortung gegenüber historischen Traumata gewahrt werden?

Die Veranstaltung bringt die Perspektiven von Kulturschaffenden, Forschenden und Menschen, die sich mit Erinnerungsarbeit beschäftigen, zusammen. Ergänzt wird das Programm durch die Filmvorführung „A Coffee in Berlin“ (Oh Boy) im Kino Roma in Zabrze.

11:00–11:30 **Anmeldung der Teilnehmenden**

11:30–11:45 **Eröffnung des Gleiwitzer Tages des 31. Schlesienseminars**

11:45–12:30 **Einführungsvortrag**

Dr. Marek Mazurkiewicz tbc
Politikwissenschaftler und Deutschlandexperte, wissenschaftlicher Mitarbeiter am Institut für Politik- und Verwaltungswissenschaft der Universität Oppeln sowie am Schlesischen Institut in Oppeln
„Von der Versöhnung zur guten Nachbarschaft. Geschichte, Erinnerung und deutsch-polnischer Dialog”

12:30–14:00 **Podiumsgespräch: „Wie erzählen Kulturinstitutionen vom multikulturellen Schlesien?“**

Theater, Museen und Literatur schaffen einen Rahmen, durch den wir Geschichte und Kultur kennenlernen, erleben und ausdrücken können. Wie erzählen diese kulturellen Ausdrucksformen von einer Region, deren Bewohnerinnen und Bewohner von unterschiedlichen Wurzeln, Sprachen und Erfahrungen geprägt sind? Welche Geschichten finden ihren Weg auf die Bühne, in Ausstellungen und Bücher – und welche warten noch immer darauf, gehört zu werden?

Das Gespräch befasst sich mit der Darstellung des multikulturellen Erbes Schlesiens und mit der Verantwortung derjenigen, die das öffentliche Bild der Region institutionell prägen. Beachtung finden in der Diskussion dabei das Verhältnis zwischen familiärer Erinnerung und den Erzählungen kultureller Institutionen; die Sichtbarkeit der Erfahrungen von Frauen und des Alltagslebens; sowie die Möglichkeiten, die Kultur bietet, um das jeweils andere kennenzulernen und gute Nachbarschaft aufzubauen.

Moderation: Krzysztof Ogiolda

Leszek Jodliński
Kunsthistoriker und Museologe, Direktor des Museums in Gleiwitz, Mitautor von Ausstellungen und Projekten zum kulturellen Erbe

Prof. Dr. Przemysław Wiszewski

Historiker und Professor an der Universität Breslau. Seine Forschungsschwerpunkte umfassen die mittelalterliche und frühneuzeitliche Geschichte, die Geschichte Schlesiens sowie das Zusammenleben ethnisch und konfessionell vielfältiger Gemeinschaften

Dr. Karolina Pospiszil

Literaturwissenschaftlerin und Übersetzerin aus dem Tschechischen, wissenschaftliche Mitarbeiterin am Institut für Literaturwissenschaft der Schlesischen Universität. Sie befasst sich mit der Literatur des Grenzraums sowie mit dem literarischen Schaffen regionaler Gemeinschaften und Minderheiten. Autorin des Buches „Swojskość i utrata. Obrazy Górnego Śląska w literaturze polskiej i czeskiej po 1989 roku" (Heimatlichkeit und Verlust. Bilder Oberschlesiens in der polnischen und tschechischen Literatur nach 1989).

14:00–14:30 **Kaffeepause**

14:30–16:00 **Podiumsgespräch: „Wie kann über schwierige Geschichte gesprochen werden, um Verständigung aufzubauen?"**

In Schlesien deckt sich die familiäre Erinnerung nicht immer mit der Geschichte, die in der Schule vermittelt wird oder in der öffentlichen Debatte präsent ist. Krieg, Grenzverschiebungen, Migration und Repressionen nach dem Krieg haben individuelle Erfahrungen, verdrängte Erlebnisse und tabuisierte Fragen hinterlassen, die über Generationen weitergegeben werden.

Wie lässt sich ein Raum schaffen, in dem darüber gesprochen werden kann und Menschen einander zuhören?

Die Teilnehmenden des Podiums werden darüber reflektieren, wie sich fundiertes historisches Wissen mit Respekt vor persönlichen Zeugnissen verbinden lässt. Sie sprechen über Bildung, Erinnerungskultur und den deutsch-polnischen Dialog sowie über den Platz der Erinnerung an die deutsche Minderheit in der Erzählung über die Region.

Von zentraler Bedeutung ist dabei die Frage, ob Verständigung zwangsläufig einer Übereinstimmung in der Bewertung der Geschichte bedarf oder auch auf dem Verständnis unterschiedlicher Perspektiven und Erfahrungswerte beruhen kann.

Moderation: Józef Krzyk
Journalist und Historiker, Betreiber des Portals dzieje.pl

Larysa Michalska
Bildungsreferentin und Projektkoordinatorin bei der Stiftung Humanity in Action Polska. Ihre Arbeit beschäftigt sich mit Identität, jüdischer Geschichte und Kultur, kulturellem Erbe sowie schwieriger Erinnerung.

Prof. Robert Traba
Historiker, Politikwissenschaftler und Publizist, Professor am Institut für Politische Studien der Polnischen Akademie der Wissenschaften. Er forscht zu gesellschaftlicher Erinnerung und deutsch-polnischen Beziehungen, gründete das Zentrum für Historische Forschung der Polnischen Akademie der Wissenschaften in Berlin und war langjähriger Ko-Vorsitzender der Gemeinsamen Deutsch-Polnischen Schulbuchkommission.

Bernard Gaida (tbc)
Aktiver Vertreter der deutschen Minderheit, ehemaliger Vorsitzender des Verbandes der deutschen sozial-kulturellen Gesellschaften in Polen (VdG) und ehemaliger Sprecher der Arbeitsgemeinschaft Deutscher Minderheiten (AGDM). In seiner gesellschaftlichen Arbeit und publizistischen Tätigkeit befasst er sich mit deutscher Identität, Sprache und der Weitergabe von Erinnerung zwischen den Generationen.

BEGLEITVERANSTALTUNGEN

Nach den Gesprächen über Kultur und vielschichtige Geschichte laden wir zur Filmvorführung von „A Coffee in Berlin“ (Oh Boy) ein, eine Erzählung über zufällige Begegnungen in der heutigen Stadt. Eine dieser Begegnungen erinnert daran, dass die Vergangenheit in der Erinnerung jener Menschen weiterlebt, denen wir im tagtäglich begegnen.

18:00 **Kino ROMA in Zabrzu, Filmvorführung: „A Coffe in Berlin“ (Oh Boy)**

Ausstellung „Nicht gegeneinander, sondern miteinander. 35 Jahre deutsch-polnischer Vertrag über gute Nachbarschaft und freundschaftliche Zusammenarbeit”

Die vom Haus der Deutsch-Polnischen Zusammenarbeit vorbereitete Ausstellung lädt dazu ein, über die Bedeutung des Vertrags zwischen der Bundesrepublik Deutschland und der Republik Polen über gute Nachbarschaft und freundschaftliche Zusammenarbeit sowie über die Veränderungen in den bilateralen Beziehungen während der vergangenen 35 Jahre nachzudenken. Die Perspektive des Jubiläums ermöglicht es, sowohl auf die Erfolge der Zusammenarbeit zu blicken als auch Fragen nach ihrer Zukunft zu beleuchten.

Die Ausstellung wird vom 4. bis 18. November 2026 in der Bibliothek der Schlesischen Technischen Universität Gleiwitz gezeigt.

Wir bitten um Bestätigung der Teilnahme bis zum 24. Oktober 2026. Kontakt: Haus der Deutsch-Polnischen Zusammenarbeit, tel. 77 407 9515, haus@haus.pl

Organizator / Veranstalter

DOM WSPÓŁPRACY POLSKO-NIEMIECKIEJ
HAUS DER DEUTSCH-POLNISCHEN ZUSAMMENARBEIT

Patronat honorowy / Schirmherrschaft

Patronat Honorowy
MARSZAŁEK
Województwa Opolskiego
Szymon Ogłaza

Finansowanie / Finanzierung

STAATSMINISTERIUM DES INNERN

Freistaat SACHSEN

Gefördert durch:

Bundesministerium des Innern

aufgrund eines Beschlusses des Deutschen Bundestages

Zrealizowano dzięki dotacji Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Ojczyzny Republiki Federalnej Niemiec

OPOLSKIE KWITNĄCE

STIFTUNG HAUS OBERSCHLESIEN

Friedrich Ebert Stiftung

VdG

Związek Niemieckich Stowarzyszeń Społeczno-Kulturalnych w Polsce / Verband der deutschen sozial-kulturellen Gesellschaften in Polen

Partnerzy / Partner

Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Opolu

BJDM

ROMA Kino ROMA w Zabrzu

Patronat naukowy / Wissenschaftliche Schirmherrschaft

UNIWERSYTET OPOLSKI

Patronat medialny / Medienschirmherrschaft

NEUES Wochenblatt.pl
Monatsmagazin der Deutschen in Polen

Radio Opole

O! POLSKA

30 lat radio DOXA

STRZELEC OPOLSKI

TVP 3 OPOLE

mittendrin.pl
Radio der deutschen Minderheit

35 Jahre gute Nachbarschaft
35 lat dobrego sąsiedztwa

Dni Kultury Niemieckiej na Śląsku Opolskim
Deutsche Kulturtage im Oppelner Schlesien